

TEHNOLOGIJA, INFORMATIKA I OBRAZOVANJE ZA DRUŠTVO UČENJA I ZNANJA

6. Međunarodni Simpozijum, Tehnički fakultet Čačak, 3–5. jun 2011.

TECHNOLOGY, INFORMATICS AND EDUCATION FOR LEARNING AND KNOWLEDGE SOCIETY

6th International Symposium, Technical Faculty Čačak, 3–5th June 2011.

UDK: 371:004

Stručni rad

PROFESIONALNA OSPOSOBLJENOST PEDAGOGA ZA INFORMATIČKU KOMPETENTNOST

Bisera Jevtić¹

Rezime: Pedagoška intuicija, senzibilnost, fleksibilnost, odgovornost, kreativnost, informatička i informaciona pismenost jesu kvalitete od ključnog značaja za kompetentnost pedagoga, te ih kao takve-specifične, treba stalno razvijati, unapređivati i usavršavati kroz permanentno učenje, promišljanje, komunikaciju i partnerske odnose sa svim akterima koji učestvuju u vaspitno-obrazovnom procesu. Kada je reč o informacionim tehnologijama, pedagog, najpre, mora da se oseća sigurno i lagodno u njihovoj primeni, odnosno da se nalazi na određenom stupnju informacione pismenosti, te da poseduje teorijska i praktična znanja vezana za primenu računara u aktivnostima vezanih za profesionalnu delatnost. Kompetencija pokazuje da je nečije postignuće zadovoljilo određeni standard, tj. traženi nivo postignuća. Informatizacija pedagoškog rada znači povratnu tačku u efikasnoj organizaciji ukupne pedagoške delatnosti u školi, racionalnije trošenje energije svih faktora nastavnog rada, proširenje izvora obrazovanja i brže, efasnije dolaženje do odgovarajućih informacija, kao podloge temeljnog, šireg i intenzivnijeg obrazovanja, bržeg, pravovremenog i kontinuiranog pribavljanja informacija o napredovanju učesnika u procesu učenja.

Ključne reči: Informatička kompetentnost, informaciona pismenost, komunikacija, radno-akciona delatnost, evaluacija.

PROFESSIONAL QUALIFICATION FOR THE INFORMATION COMPETENCE PEDAGOGUES

Summary: Pedagogical intuition, sensitivity, flexibility, accountability, computer and information literacy are essential qualities for the competence of teachers, and them as such-specific, should be constantly developed, improved and perfected through continuous learning, reflection, communication and partnerships with all actors who participate in educational process. When it comes to information technology, teacher, first, must feel safe and comfortable in their application, or to be located at a certain level of information literacy, and that has theoretical and practical knowledge related to the use of computers in

¹ Dr Bisera Jevtić, Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za pedagogiju, E-mail: bisera@vaspks.edu.rs, bisera55@ptt.rs, biseraj@filfak.ni.ac.rs

activities related to professional activity. Informatization of the pedagogical work means the return point effect overall organization of pedagogical activities in school, more rational use of energy of all the factors of teaching, extension and education resources more quickly, get to the appropriate information, as a base share, wider and intenzive education, rapid, timely and continuous acquisition on the progress of participants in the learning process.

Key words: *IT competence, information literacy, communication, business-action activity evaluation.*

1. UVOD

Profesija ili poziv pedagoga je po svojoj prirodi veoma složen, višesmeran i veoma kompleksan - sam po sebi podrazumeva stalnu potrebu da se odgovarajućom naučnom i stručnom kulturom neprestano osnažuju uverenja u sopstvene profesionalne moći. Biti dobar pedagog, u najširem smislu te reči, znači ovladati pedagoškim kompetencijama u kojima je znanje samo jedan segment. Nagli razvoj nauke, tehnike i tehnologije, zahteva angažovanje većeg broja stručnjaka - pedagoga i drugih, njihovo permanentno obrazovanje i usavršavanje u vaspitno-obrazovnoj delatnosti, kako bi se intenziviralo osavremenjavanje i unapređivanje rada koji je od posebnog društvenog interesa. Permanentno obrazovanje označava organizovanu edukativnu aktivnost kojom se stiču nova znanja (dokvalifikacija, prekvalifikacija). Najznačajnije karakteristike permanentnog obrazovanja su:

- *celovitost* – u smislu da se zasniva na najnovijim naučno – tehničkim dostignućima zavisno od stepena razvoja nauke,
- *koherentnost* – označavajući da određenu koncepciju u okviru koje se međusobno povezuju nauka, obrazovanje, proizvodnja, tržište i posebno profit kao pokretač pre svega ekonomskih i drugih (kulturnih) procesa,
- *razuđenost* – jer otvara društvene probleme, dovodi do ekonomskih i tehnoloških analiza, pokreće ključna pitanja obrazovanja odraslih, doprinosi temeljnom proučavanju kadrova itd.
- *dugoročnost* – upućujući na iznalaženje sveukupnih znanja povezanih sa bujicom promena (Filipović, 2004: 18).

„Ukoliko se profesionalni razvoj odredi kao konstrukt kompleksnih i stalno promenljivih praktičnih akcija i razmišljanja o njima, proces profesionalnog razvoja odnosi se na učenje putem preispitivanja i menjanja prakse sopstvenog rada, stalnog samouvida i procene sopstvenih znanja, stavova, profesionalnih uverenja...“ (Hebib, 2007: 46). Najvažnija funkcija profesionalnog razvoja je menjanje sebe radi efektivnijeg menjanja svog rada i pozitivnih efekata do kojih taj rad dovodi.

Osnovna smernica profesionalnog razvoja je kontinuitet, a usmeren je na proces razvoja svesnosti o tome šta neko radi, zašto to radi i na identifikovanje načina kojim može da unapredi svoj rad i sebe lično (Stamatović, 2006). Stručno usavršavanje je složen proces koji karakteriše permanentnost u usvajanju, obogaćivanju i praćenju novih znanja, sticanju i jačanju sposobnosti i veština, umeća i stavova neophodnih za široko polje uloga koje ostvaruje pedagog. Važna komponenta usavršavanja je usaglašenost sa realnim potrebama pojedinca koji se usavršava, vaspitno-obrazovne institucije kao konteksta usavršavanja i obrazovnog procesa u celini. Koraci koji doprinose realizaciji ove komponente su stalno

razvijanje i unapređivanje sistema unutarinstitucijskog usavršavanja, aktivno učešće pojedinaca kao aktera usavršavanja, otvorenost institucija prema drugim institucijama...Samo na prvi pogled može izgledati da je pripremanje pedagoga jedno, a njihovo usavršavanje nakon stečenog obrazovanja druga stvar; tj stalno usavršavanje... predstavlja integralni deo sistema obrazovanja ovih kadrova.

2. KOMPETENCIJE PEDAGOGA

Efikasno obrazovanje pedagoga trebalo bi da priprema pedagoge za nove uloge koje su sve složenije i odgovornije. Trebalo bi imati u vidu da je rad pedagoga personalno i sadržajno isprepleten do te mere da svaka pojedina aktivnost kojom on pedagoški upravlja, govori o specifičnom i kompleksnom sadržaju rada koji obihvata sve subjekte obrazovno-vaspitnog procesa u jedinstvenom i zajedničkom pedagoškom, psihološkom, mentalno-higijenskom i socijalnom radu. Svako ozbiljnije kritičko promišljanje o obrazovanju pedagoga danas, neminovno vodi zaključku o nužnosti društveno-profesionalne revalorizacije pedagoškog poziva. Već dugo je u našoj praksi prisutno nezadovoljstvo izborom i načinima pripreme aspiranata za ovaj poziv, nezadovoljstvo zbog neujednačenog vrednovanja i gledanja na ovaj poziv, posebno na njegovu suštinu i sve ono što ga izdvaja od drugih i čini ga specifičnim; nezadovoljstvo zbog nedovoljno osmišljene i nedovoljno istrajne brige o potrebi neprestanog profesionalnog dograđivanja onih koji su se iz različitih motiva, namerno ili slučajno, opredelili za ovaj poziv, kao i nezadovoljstvo što se ništa ne čini u cilju osetnijeg popravljavanja društvenog statusa i materijalnih nepravdi kada je o ovom pozivu reč (Knežević-Florić, 2008).

Promene bilo kakvog karaktera zahtevaće od pedagoga nove pedagoške kompetencije, sposobnost upravljanja pedagoškim procesom, kao i sposobnost kreiranja nove i drugačije strategije za realizaciju pedagoškog procesa. Svi navedeni momenti promena u radu pedagoga podrazumevaju i zahtevaju sposobnost sagledavanja situacije, sposobnost predviđanja izazova, sposobnost odlučivanja, sposobnost povezivanja ljudi, tačnije razvijene sposobnosti komunikacije i interakcije ili jednom rečju, socijalnu kompetentnost (neophodna za obrazovanje, profesionalni razvoj i profesionalnu praksu pedagoga). Svojstva socijalne kompetentnosti, koja se mogu označiti i kao kvaliteti i veštine, a ujedno i kao kriterijumi za procenu socijalne kompetentnosti su: autonomnost, tolerantnost, participativnost, otvorenost i fleksibilnost. Pedagoški delovati znači ovladati pedagoškim kompetencijama u kojima je znanje samo jedan segment. Razvoj pedagoških kompetencija pedagoga zahteva stalno nove vizije pedagoške refleksije, stalno sagledavanje i osmišljavanje novih područja rada razvojno-pedagoške delatnosti, kreiranje pozitivne pedagoške klime za njihovu realizaciju, ali i sopstvenu vidljivost u procesu njihovog ostvarenja.

U skladu sa ulogama koje pedagog u savremenim uslovima treba da realizuje, neophodna je stalna otvorenost i usmerenost na lični i profesionalni razvoj. Kvalitet obrazovno-vaspitnog rada pedagoga u velikoj meri zavisi od njega kao profesionalca. To zahteva da on poseduje: odgovarajuća znanja, veštine, lične osobine, profesionalnu perspektivu i motivaciju, ako se očekuje da zadovolji zahteve koji se pred njim postavljaju. Zbog toga je važno i uvek aktuelno baviti se profesionalnim razvojem i usavršavanjem pedagoga, odnosno pokušajima da se odgovori na pitanje: Kako postati dobar pedagog i kako svoj razvoj usmeriti u vremenu brzih promena? Radno-akcione kompetencije pedagoga podrazumevaju prvrenstveno individualnu sposobnost izvršavanja zadataka. Postavlja se

pitanje: Kako jačati radno-akcione kompetencije, kako sačuvati dobre efekte tradicionalne škole a iskoristiti prednosti interaktivnog i kooperativnog učenja kao i individualizacije?

Veštine koje su potrebne za razvijanje informatičke i komunikacijske pismenosti kao radno-akcione kompetencije su: upotreba adekvatnih korisničkih progama, korišćenje interneta, pozivanja osnove nenasilne i kulturne, kao i poslovne komunikacije, poznavanje engleskog jezika, poznavanje drugog ili drugih jezika. Pod informatizacijom obrazovanja i pedagoškog rada podrazumeva se „proces obezbeđivanja podrudrčja obrazovanja metodologijom i praksom optimalnog korišćenja novih savremenih informacionih tehnologija koje su usmerene na ostvarivanje psihološko-pedagoških ciljeva“ (Đorđević, 2003: 47). Informatizacijom pedagoškog rada može se uspostaviti povezanost do sada prekinutih veza između pojedinih činilaca. Informatizacija znači povratnu tačku u efkasnoj organizaciji ukupne pedagoške delatnosti u školi, racionalnije trošenje energije svih faktora nastavnog rada, proširenje izvora obrazovanja i brže, efkasnije dolaženje do odgovarajućih informacija, kao podloge temeljnog, šireg i intenzivnijeg obrazovanja, bržeg, pravovremenog i kontinuiranog pribavljanja informacija o napredovanju učesnika u procesu učenja. Razvojem informatičke tehnologije sve se više susrećemo sa pojmom informatičke pismenosti, koja je deo pojma informacijske pismenost. Informacijska pismenost predstavlja uviđanje potrebe za informacijom, posedovanje znanja o tome kako je naći, proceniti i iskoristiti najbolje da bi se rešio određeni problem ili donela kakva odluka. U današnje doba informatička pismenost bitan je uslov za informacijsku pismenost, a posebno je potreban pri pronalaženju informacija. Efikasnost pedagoške komunikacije zavisi od toga ko je pošiljalac i koliko je osposobljen da pošalje sadržaj, koji su predmeti komuniciranja, kao i to koliko je primalac kompetentan za prijem poruke ili sadržaja pedagoške komunikacije.

Uloge pedagoga koje su neophodne za uspostavljanje što efkasnije pedagoške komunikacije su: pedagog kao didaktičar, vaspitač, dijagnostičar, koordinator, kreator novih interpersonalnih odnosa, graditelj emocionalne klime.

Kod **slanja sadržaja** pedagoške komunikacije postoje više funkcija kao što su proceduralne funkcije, interpersonalne funkcije i funkcije jačanja selfa.

Proceduralne funkcije koje su zastupljene u odnosu pedagoga i njegovih saradnika: utvrđivanje ciljeva rada, pribavljanje potrebnih informacija, razmena informacija, poruka ili sadržaja komunikacije, razmena stavova vrednosti, suđenja, zaključaka, rasvetlavanje zabluda, iznošenje činjenica, sumiranje i na kraju tu spada i evaluacija.

- Interpersonalne funkcije pedagoške komunikacije su: usaglašavanje pravila i normi ponašanja tokom pedagoške komunikacije, pomoć pojedinaca da aktivno učestvuju u sugerisanju i kontroli reda u diskusiji, podsticanje različitih stavova i mišljenja, uvažavanje različitih mišljenja, smirivanje tenzija pri neslaganju, sugerisanje kompromisa, stvaranje pogodne emocionalne klime, solidarnost (razumevanje za mane i slabosti)
- Funkcije jačanje selfa je funkcija pedagoške komunikacije koja podrazumeva jačanje saznanja osobe o sebi, samorealizacija, samoaktuelizacija, samoprocena.

Prijem sadržaja pedagoške komunikacije zavisi od efkasnosti receptora ili čula onoga ko prima, ali i od opredeljenosti da aktivno participira u komunikaciji. Aktivna komunikacija je uslov uspešnog prijema sadržaja komuniciranja, postoje nekoliko prioriternih uslova dobrog prijema sadržaja u pedagoškoj komunikaciji: otvorenost svih čula (aktivno slušanje,

prijem i slanje neverbalnih signala), kognitivna uključenost, emocionalna usklađenost, aktivna participacija.

Aktivno slušanje - kvaliteti dobrog slušaoca su: „dobar slušalac posvećuje pažnju kontekstu u koje je nešto rečeno, dobar slušalac posvećuje pažnju osećanjima govornika, kada se kod govornika pojave zbunjujuća mesta, dobar slušalac postavlja pitanja kako bi mu sve bilo jasno, tišinu i pauze treba interpretirati ispravno, jednom kao smetnju a drugi put za motivisanje učesnika u komunikaciji“ (Suzić, 2005: 184).

Kognitivna uključenost podrazumeva uključenost osobe u proces nastave i saradnja sa ostalim učesnicima. Socijalna promocija podrazumeva da osoba želi sebe prikazati u najboljem svetlu i da bude prihvaćena od saradnika, pa čak i na sadržajima koji ih previše ne interesuju ili nisu ih dobro proučili. Kvalitet interpersonalnih odnosa učesnika je faktor koji determiniše kognitivnu uključenost učenika u proces komunikacije.

Emocionalna usklađenost pedagoške komunikacije podrazumeva prijatnu atmosferu, uz toplu emocionalnu klimu, bez prejakih emocija. Prejake emocije mogu ugroziti efikasnost pedagoške komunikacije, bez obzira da li su pozitivne ili negativne.

Emocionalna usklađenost pretpostavlja da su svi učesnici pedagoške komunikacije spremni da podnesu emocije koje će uslediti tokom komunikacije, kao i to da doživljene emocije neće preći prag tolerancije, neće izazvati ometajuće emocije i ugroziti kognitivnu i akcionu uključenost učesnika.

U aktivnoj participaciji postoje dve tipične grupe aktivnosti- funkcionalna participacija u radu na zadatku i participacija u izgradnji i održavanju interpersonalnih odnosa (Ibid, 195). U prvoj grupi aktivnosti su vezane za zadatak na kome se radi a imaju cilj završiti zadatak na određenom nivou efikasnosti i kvaliteta. Druga grupa participacije je vezana uz uloge koje pojednici obavljaju i njihovo značenje koje im pridaju drugi. Često se dešava da interpersonalni odnosi determinišu rad pedagoga sa ostalim učesnicima u procesu nastave, da su ovi odnosi presudni za pedagošku komunikaciju. U funkcionalnoj participaciji potrebno je držati se jasne logičke perspektive cilja rada i smisla aktivnosti; da svi učesnici pedagoške komunikacije osećaju kako je njihovo učešće važno; pitanjima podsticati neaktivne učesnike u komunikaciji; balansirati liderstvo, po potrebi prepustiti drugom, a po potrebi pojačati. U participaciji, izgradnji i održavanju interpersonalnih odnosa potrebno je: biti tolerantan na individualne, socijalne i kulturne razlike; imati pregled sveukupne komunikacione situacije; svim učesnicima obezbediti saznanje da je njihovo prisustvo važno; stvoriti toplu, produktivnu emocionalnu klimu; uvek voditi računa da je pedagoška komunikacija dvosmeran proces i da je njena optimalna forma nenasilna.

Tehnologija i inovacije u tehnologiji su uvek, pa će i ubuduće omogućavati efikasniji rad pedagoga. Sva ta nova sredstva koja se još nazivaju i trećim pismom ulaze na velika vrata u svet rada. Ova nova tehnologija u vaspitanju sve nužno menja, pa je potrebno da se sa tim inovacijama svi upoznaju, da se stalno usavršavaju i da kvalitetnije ostvaruju vaspitno-obrazovni proces.

3. ZAKLJUČAK

Koncept premanentnog obrazovanja poznat je od ranije, ali nikada kao sada nije imao takvu težinu i značaj. Potreba za stručnim usavršavanjem postaje imperativ u današnjim uslovima i ogleda se kroz potrebu za sticanjem novih znanja u struci, ali i sticanjem inforamtičke pismenosti koja predstavlja osnov za dalje usavršavanje. Nova tehnologija u vaspitanju sve nužno menja, potrebno je da se sa tim inovacijama svi temeljnije upoznaju, da se individualno i grupno usavršavaju, da iznose svoja iskustva i da kvalitetnije ostvaruju vaspitno-obrazovni proces. Ove tehnologije dovode do nove pedagoške komunikacije koja menja položaj svih učesnika u nastavnom procesu. Uvođenjem nove tehnologije podrazumevaju se mnogobrojne promene u načinu rada, organizaciji, komunikaciji. Naše društvo čini napore da se što više primeni tehnologija rada u obrazovanju u korist kvaliteta obrazovanja i razvoja sposobnosti svih učesnika u nastavnom procesu. Inovacije u vaspitanju i obrazovanju shvataju se koa napor za permanentno usavršavanju u ovom području. Neophodno je da pedagog na te promene obrati pažnju, da ih upozna i razume radi povezivanja sa svojim predhodnim iskustvom. Uslovi koje mora pedagog da ispuni da bi se te inovacije primenile su otvorenost prema promenama, primena inovacija i ideja, lični doprinos promenama. Promene su uslovljene prihvatanjem nogog stava, drugačijeg rešenja, zato je potrebno da pedagog iskaže otvorenost. Osim promena za koje se pedagogzi obučavaju, potrebno je ispuniti i jedan od najbitijih uslova, a to je primena stečenog znanja i ulaganje napora u ostvrivanje promena tj. da inovacije pokažu svoju vrednost!

Rad je nastao u okviru projekta br.179074 koji finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Rsbije, koji izvodi centar za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu.

4. LITERATURA

- [1] Danilović, M.: *Savremena obrazovna tehnologija*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 1996.
- [2] Đorđević, J.: *Naučno-tehnološka revolucija, informatizacija obrazovanja i nastava*, Tehnologija, inforamtika, obrazovanje br. 2, 46-50., 2003.
- [3] Filipović, D.: *Permanentno obrazovanje i obrazovanje odraslih*, Pedagogija br.1, 18-38., 2004.
- [4] Hebib, E.: *Individualni razvoj nastavnika u školi*, Nastava i vaspitanje br. 2, 174-187., 2007.
- [5] Knežević-Florić, O.: *Pedagog u društvu znanja*, Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju, Novi Sad, 2008.
- [6] Stamatović, J.: *Stručno usavršavanje kao segment profesionalnog razvoja nastavnika-proces i potrebe*, Nastava i vaspitanje br. 4, 473-482., 2006.
- [7] Suzić, N.: *Pedagogija za XXI vek*. TT-Centar, Banja Luka, 2005.